

O‘zbekiston importi dinamikasi va tarkibining tahlili

Eshqulova Nasiba Normo‘minovna,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Iqtisodiyot kafedrasida o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekistonda import dinamikasi, uning iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati, import mahsulotlarining tarkibiy o‘zgarishlari tahlil qilingan. Shuningdek, importning mamlakatning qo‘shilgan qiymati yuqori bo‘lgan mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirishdagi o‘rni, bu sahada mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Tashqi savdo erkinlashtirish, tashqi savdo balansi, eksport, import, tashqi savdo diversifikatsiyasi.

Abstract: The article analyses the dynamics of importing to Uzbekistan, its significance for economic development, and structural changes in imported products. It also examines the role of imports in the expansion of the country's capacity for the production of high value-added products, identifies problems in this sphere, and develops practical proposals and recommendations for their elimination.

Keywords: Foreign trade liberalisation, foreign trade balance, exports, imports, foreign trade diversification.

KIRISH

Xalqaro munosabatlar va tashqi savdo mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi va valyuta bozorlariga ta‘sir ko‘rsatibgina qolmasdan, mamlakatlar rivojlanishi hamda aholisi iqtisodiy farovinligi oshishi uchun yangidan yangi imkoniyatlar eshigini ochadi.

Tashqi savdo aylanmasi, mamlakatda import va eksport o‘rtasidagi balansni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Eksport mamlakatning valyuta daromadini oshiradi, uning moliyaviy va valyuta bozorlaridagi barqarorligini oshiradi. Bundan tashqari, sanoat tarmog‘ining rivojlantirishda ham katta katta rol o‘ynaydi. Tashqi bozorlardan mahsulotlar (yarim tayyor mahsulotlar, xom ashyo, zamonaviy jihoz va uskunlar) va xizmatlar sotib olish hamda mamlakatning tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirish orqali mamlakatni xalqaro bozorlarda integratsiyalashuviga yordam beradi.

Har bir davlatning oldiga qo‘ygan muhim vazifalarida biri tashqi savdoda ijobiy saldonga erishish, jahon bozorlariga yangi assortimentdagi tovarlar bilan kirib borish va mustahkam o‘rin egallab, iqtisodiy o‘shishga erishishdir. Malakatimizda olib borilayotgan islohotlarda mazkur masalaga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Xususan, mamlakatimizda konvertatsiyani davom ettirishda eksportni importga nisbatan barqaror ushlab turish masalasi [1]. Shungdek, inflyatsiyani jilovlash va valyuta barqarorligini ta‘minlash eksportni kengaytish ahamiyati qayd etilib, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportini 3,5 milliard dollarga yetkazish bo‘yicha topshiriqlar berildi [2].

So‘nggi yillarda tashqi savdoni rivojlantirish, uning barqarorligini ta‘minlash va eksportni rag‘batlantirish maqsadida, mamlakatda bir qator huquqiy-meyoriy xujjatlar qabul qilindi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tashqi savdo faoliyatini yanada erkinlashtirish va tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3351-sonli qarori [3], O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tashqi savdo faoliyati ishtirokchilarini qo‘llab-quvvatlashning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PF-97-son Farmoni [4], O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasida tashqi savdo faoliyatini erkinlashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 137-sonli [5] hamda “O‘zbekiston Respublikasida tashqi savdo operatsiyalari monitoringini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 283-son qarorlari [6] misol qilishimiz mumkin.

Iqtisodiy adabiyotlarda bu mavzuga doir tadqiqotlarda mamlakat eksport hajmining barqaror o‘shishida, uning tarkibida yuqor texnologiyali mahsulotlarning ulushi oshishida importning ham muhim ahamiyatga ekanligi qayd etilgan. Import, eksport va mamlakat iqtisodiy rivojlanishi o‘zaro bog‘liq. Ochiq iqtisodiyot mamlakatning xalqaro munosabatlarini rivojlantirishga qulaylik yaratib, mamlakatda raqobat va export potentsialini oshiradi. Shu bilan birga, mamlakatda ma‘lum resurslarning mavjud emasligi ishlab chiqarishni sekinlashtirishi va eksport imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Import mamlakatga eksport tovarlarini ishlab chiqarish uchun zarur bo‘lgan har xil turdagi xom ashyo, texnologiyalar va butlovchi qismlardan foydalanish imkoniyatini beradi. Shuningdek, mamlakatga yangi materiallar yoki tayyor mahsulotlarni import qilish orqali mamlakatning jahon bozorida raqobatbardoshligini oshiradi va boshqa mamlakatlardan zamonaviy texnologiyalarni olib kirish imkonini beradi, yangidan yangi ish o‘rinlari yaratiladi.

Nou-xau va tajribani import qilish esa, ishchi kuchining malakasi va unumdorligini oshirishga yordam beradi, bu esa o‘z navbatida mamlakatning eksport uchun mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarish qobiliyatini kuchaytiradi.

Shu tufayli ham mamlakatda importning dinamikasi tahlil etish, uning tarkibini mamlakat iqtisodiy rivojlanish va milliy ishlab chiqarish raqobatbardoshligini oshirishga yonaltirish imkoniyatlarini anqilashga qaratilgan tadqiqotlar hozirgi kunda o‘ta dolzarbdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xalqaro savdo va tashqi savdo aylanmasi hamda importning mamlakat iqtisodiy o‘shishga ta‘siri bo‘yicha ko‘plab xorijiy hamda mamlakatimiz iqtisodchi olimlar o‘z qarashlari va fikrlarini keltirib o‘tgan.

Xususan, tashqi savdo raqobatbardoshligini belgilovchi ko‘rsatkichlarni tadqiq etgan olimlar G.P.Peters va E.G. Hertwich [7] M.Q. Dao [8], H.Stephen [9], W.Ch. Sawyer, R. L.Sprinkle [10], D.A.Irvin [11], V.Kushlin va A.Volchin [12], N.Kalyujnova [13] lar o‘z tadqiqotlarida xalqaro savdoning mamlakatlar iqtisodiy taraqqiyotiga ta‘siri hamda savdo integratsiyasi muammolarini, import mahsulotlarining mamlakat iqtisodiyoti o‘shishiga ta‘sirini aniqlagan.

Carrasco C. A. va E.D. Garcia rivojlanayotgan 19 mamlakatlar misolida eksport va import tarkibi hamda eksportni diversifikatsiya qilishning iqtisodiy o‘shishga aloqasini o‘rganib, eksport tarkibi va eksportni diversifikatsiyadan ko‘ra, yuqori texnologiyali import va ishlab chiqarish tovarlari importning ulushi iqtisodiy o‘shish bilan ijobiy bo‘liqligini aniqlab, rivojlanayotgan mamlakatlar yuqori texnologiyali hamda kapital tovarlar importidan va potentsial ravishda eksport qiluvchi sektor uchun mahalliy ishlab chiqarishni ko‘paytirishga qodir bo‘lgan sanoat siyosatini ishlab chiqishdan o‘sadi degan fikrni ilgari surishgan [14].

Bundan tashqari mamlakatimiz iqtisodchilari tadqiqot usullariga qaraydigan bo‘lsak, S. G‘ulomov [15], Sh. A. Sharifxodjayev va M. X.Vohidova [16], Sh. N Otamurodov [17], T.A. Mamadjanova [18], G. N. Mahmudova [19], R. A. Saytmuratov [20], M. A. Mamatov [21] lar tashqi savdo raqobatbardoshligining ilmiy-nazariy va amaliy jihatlarini yoritib berishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI: Maqolada import dinamikasi, uning iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati, import mahsulotlarining tarkibiy o‘zgarishlari, importning mamlakatning qo‘shilgan qiymati yuqori bo‘lgan mahsulotlar ishlab

chiqarish imkoniyatlarini kengaytirishdagi o‘rni, bu sohadagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha yetakchi mahalliy va horijiy iqtisodchi olimlarning tadqiqot natijalari, milliy statistika ma‘lumotlarini taqqoslash, guruhlash, iqtisodiy tahlil, abstrakt mantiqiy tahlil hamda analitik tahlil kabi usullardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalari asosida sohadagi mavjud muammolarni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

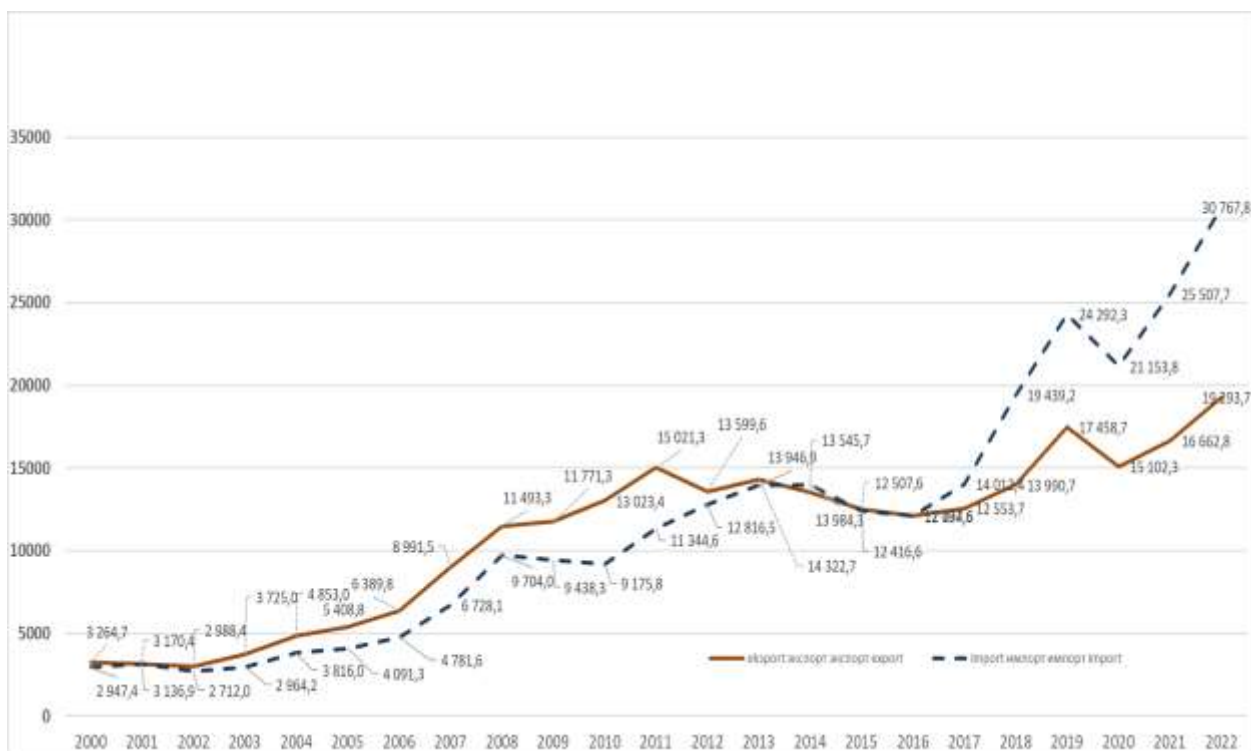
TAHLIL VA NATIJALAR.

Xalqaro savdo aylanmasi mamlakatlar o‘rtasidagi savdo iqtisodiy munosabatlarni kuchaytirib, integratsiyani oshiradi. Eksport va import jarayonlarining intensivlashishi mamlakatning iqtisodiy o‘rishiga sezilarli ta‘sir qilib, moliyaviy istiqbolini mustahkamlaydi va valyuta daromadini oshiradi. Iqtisodiyotning rivojlanishida eksport kabi importning ham sezilarli ta‘siri mavjud. Bu faqatgina tovar va xizmatlarni import qilish eksportga taklif etilayotgan mahsulotlar sifati va turlarini yaxshilash imkonini bermasdan, arzon resurslar, zamonaviy malaka va texnologiyalarni mamlakatga olib kiradi.

O‘zbekistonda tashqi savdoda ijobiy balansga erishish, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishlarni rivojlantirish, importni optimallashtirish hamda tez fursatda iqtisodiy o‘rishga erishish bo‘yicha bir qator ijobiy natijalar qayd etildi. Statistika tahlillarga nazar tashlaydigan bo‘lsak, 2022-2023-yillarda O‘zbekistonda xalqaro savdoda ijobiy ko‘rsatkichlar qayd etilmoqda. Masalan, 2022 yilda tashqi savdo aylanmasi 50 008,4 mln AQSH dollarga yetib, 2021 yilga nisbatan 18,6% (7837,9 mln.AQSH dollar)ga ko‘paydi. Bunda eksport 19 309,1 AQSH dollarga (15,9%), import esa 30 699,3 (20,4%) AQSH dollarga yetgan. 2000- yil bilan solishtirganda, tashqi savdo aylanmasi 8,1 barobarga o‘sgan. (1-rasm)

Research Science and
Innovation House

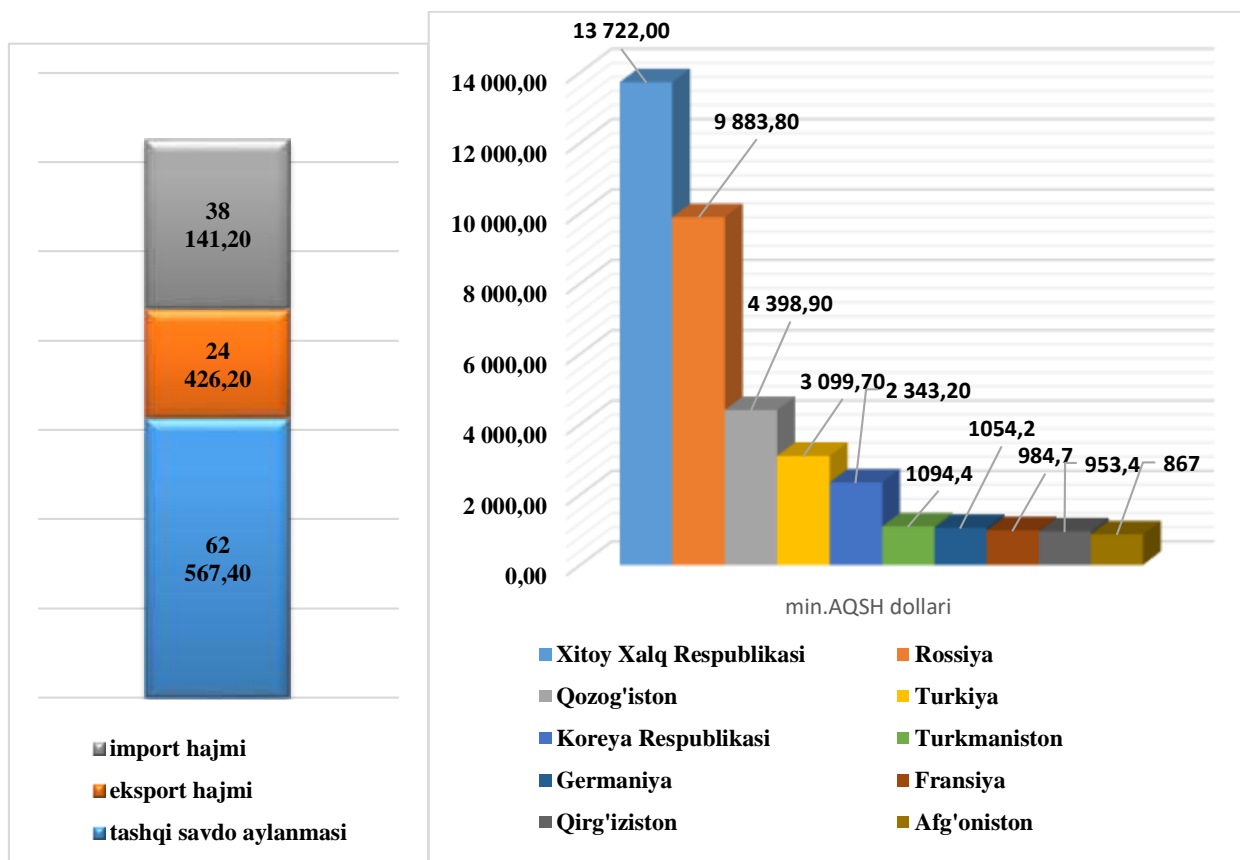

1-rasm. O‘zbekiston eksport va importi dinamikasi (2000-2022, mln AQSh dollari)

2023 yilda esa ilk marotaba tashqi savdo aylanmasi 62567,4 mln AQSH dollariga yetdi, bu 2022- yilga nisbatan 23,9 % ga o‘sgan. Bunda eksport hajmi 23,8 % ga (24 426,2 mln. AQSH dollari), import hajmi 24,0 % ga (38 141,2 mln. AQSH dollari) ga, o‘tgan yilga nisbatan saldo esa 2,68 mlrd AQSH dollariga o‘sib, 13,71 mlrd AQSH dollarini tashkil etdi.

Mamlakatimiz jahonning 198 mamlakati bilan savdo iqtisodiy aloqalarini amalga oshirib kelmoqda. Bunda eng yuqori ulushga ega bo‘lgan davlatlar qatoriga Xitoy Xalq Respublikasi (21,9 %), Rossiya Federatsiyasi (15,8 %), Qozog‘iston (7,0 %), Turkiya (5,0 %) va Koreya Respublikalari (3,7 %) qayd etilgan. Tashqi savdo aylanmasida MDH davlatlarining ulushi 32,9 % ni tashkil etib, eng katta ulushlarni Rossiya Federatsiyasi (48,1 %), Qozog‘iston (21,4 %) hamda Turkmaniston (5,3 %) davlatlari egalladi. [5] (2-rasm)

2-rasm. Tashqi savdo aylanmasida eng yirik ulushga ega hamkor davlatlar.
(mln AQSH doll.)

Tahlillar ko'rsatishicha so'nggi yillarda import hajmi sezilarli darajada oshgan. 2020 yilda import hajmi 21 153,9 mln. AQSH dollarini, 2022- yilda esa 30 767,7 mln. AQSH dollarini tashkil etib, 45,4 % ga o'sgan.

2000 yil bilan taqqoslaganimizda, tovarlar va xizmatlar importi (XSST bo'yicha tovar guruhi bo'yicha) da 13,5 barobarga oshgan. Bunda eng yuqori ko'rsatkich hayvonlar va o'simliklar moylari (yoglari) ga (22,1 barobar) to'g'ri kelganligini ko'rishimiz mumkin. Sanoat tovarlari 18,7 barobarga, mineral yoqilg'i, yog'lash moylari 17,6 barobarga, oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar 16,5 barobarga ko'paygan. (1-jadval)

1-jadval

**Tovar va xizmatlar import tarkibi 2000-2022 yillar (mln.AQSH.doll.
hisobida)**

XSST bo'yicha tovar guruhi nomi	2000	2005	2010	2015	2020	2022	O'sish 2000/ 2022 barobar)
Jami tovarlar bo'yicha:	2 095,5	3 059,9	7 774,2	10 970,0	19 932,4	28 220,3	13,5
Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	205,8	185,7	476,6	1 314,2	1 851,3	3 392,9	16,5
Ichimliklar va tamaki	12,8	9,7	47,3	43,5	49,3	139,2	10,9
Nooziq-ovqat xomashyo, yokilg'idan tashqari	91,3	95,0	257,3	174,4	864,4	1 283,4	14,1
Mineral yoqilg'i, yog'lash moylari va shunga o'xshash materiallar	101,8	103,5	549,4	725,0	1 106,9	1 795,1	17,6
Hayvonlar va o'simliklar moylari (yoglari), yoglar va mumlar	18,2	11,6	154,5	219,3	296,8	400,9	22,1
Kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar	273,1	382,1	970,2	1 691,4	2 881,1	4 231,9	15,5
Asosan material turiga qarabklassifikatsiyal	307,6	611,6	1 449,7	1 919,0	3 581,3	5 766,7	18,7

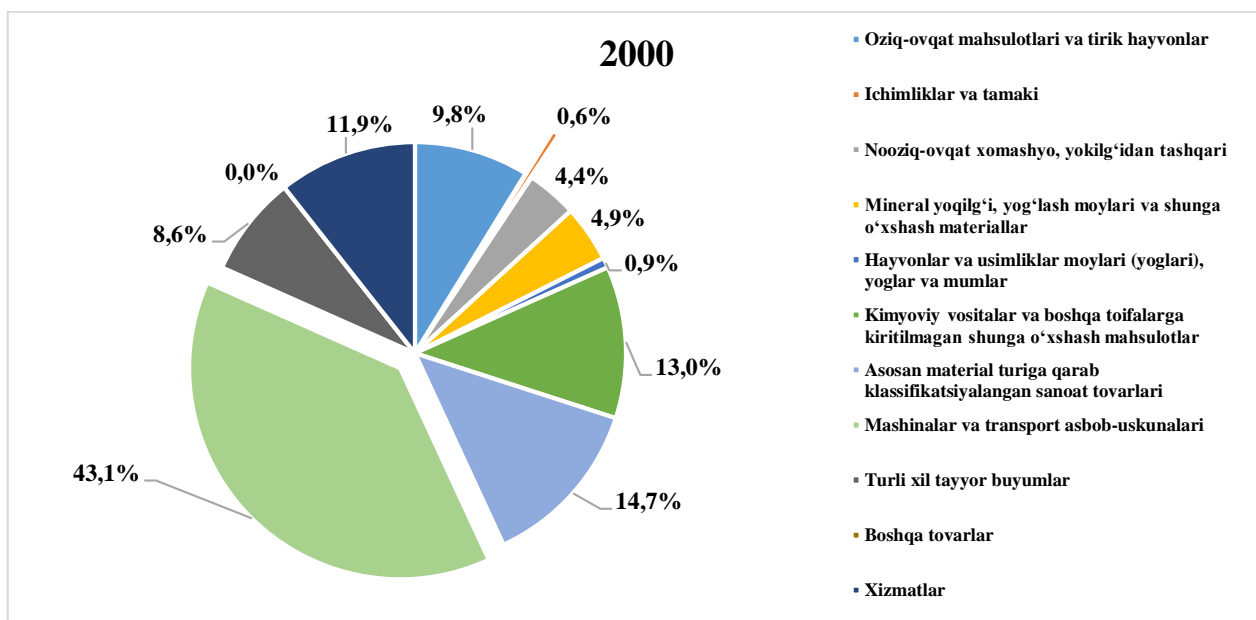

	angan sanoat tovarlari							
	Mashinalar va transport asbob-uskunalari	903,8	1 477,9	3 559,9	4 437,7	7 954,4	9 687,5	10,7
	Turli xil tayyor buyumlar	181,2	181,5	309,3	445,6	1 309,3	1 459,7	8,1
0	Boshqa tovarlar	-	1,3	0,04	-	37,7	62,9	0,0
1	Xizmatlar	249,0	419,4	490,4	954,1	1 221,4	2 547,5	10,2
	Hammasi	2 344,6	3 479,3	8 264,6	11 924,2	21 153,9	30 767,7	13,1

2022 yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, tovarlar importi (XSST bo'yicha tovar guruhi) da asosan, mashinalar va transport asbob-uskunalari 2 135,4 mln. AQSH dollarni tashkil etgan, sanoat tovarlari (asosan material turiga qarab klassifikatsiyalangan) 1 715,4 mln. AQSH dollarni, kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlari 1 604 mln. AQSH dollarni va oziq-ovqat mahsulotlari 1 070 mln. AQSH dollarni tashkil etib, tovarlar importida yetakchilik qilgan.

Import o'sishining tovarlar guruhlari bo'yicha farqlanishi natijasida ularning import tarkibidagi ulushlari ham o'zgarishiga sabab bo'lgan. Xususan, 2000 yilda oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar jami importdagi ulushi 9.8 %, kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar 13%, sanoat tovarlari 14.7 %, mashinalar va transport asbob-uskunalarning ulushi esa 43,1 % tashkil qilgan. (3-rasm)

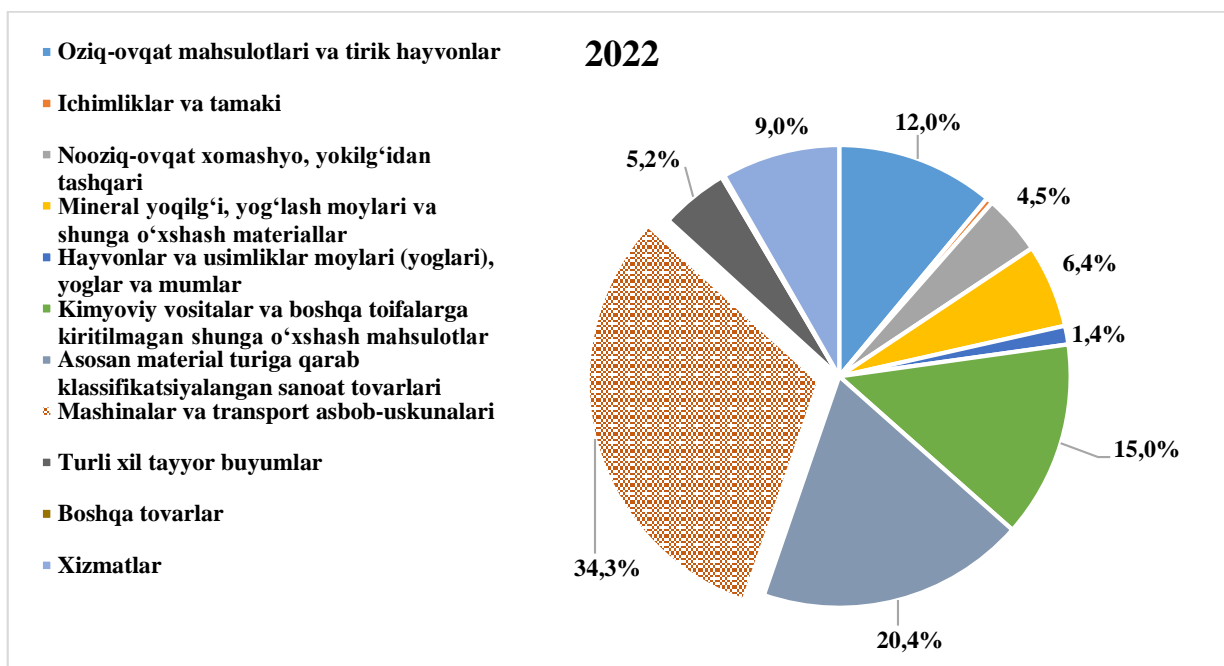

3-rasm. Tovar va xizmatlar import tarkibi (2000- yil)

2022 yilga kelib, oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar jami importdagi ulushi 12 %, kimyoviy vositalar va boshqa toifalarga kiritilmagan shunga o'xshash mahsulotlar 15%, sanoat tovarlari 20,4%, mashinalar va transport asbob-uskunalarining ulushi esa 34,3 % tashkil qilgan. (4-rasm)

2022- yilda mashina va transport asbob-uskunalarini 2021 yilga nisbatan 13.9 foiz oshgan. Ushbu tovarlarni O'zbekiston Respublikasiga yetkazib berishning asosiy 38 foizi Xitoy Xalq Respublikasiga, 16,8 foizi Koreya Respublikasiga, 7,7 foizi esa Turkiya davlatlariga to'g'ri keladi. Masalan, O'zbekiston 2022-yilda xorijdan qiymati 69,8 mln. AQSH dollariga teng bo'lgan 2 180 dona elektromobil import qilgan. 2021-yil bilan solishtirilganda 1371 taga oshgan. Bunda eng ko'p elektromobil import qilingan davlatlarga Xitoy (1 941 dona), BAA (111 dona), Germaniya (58 dona), Gonkong (42 dona), Litva (10 dona), Koreya (7 dona) qayd etilib, 11 dona boshqa davlatlar ulushiga to'g'ri kelgan [23].

4-rasm Tovar va xizmatlar import tarkibi (2022 yil)

2023 yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi 179 ta davlatdan tovar va xizmatlar importini amalga oshirib kelmoqda. Bu davlatlar ichida eng asosiy Xitoy Xalq Respublikasi, Rossiya Federatsiyasi, Qozog'iston, Germaniya, Turkmaniston, Braziliya, Hindiston va Fransiya davlatlarini qayd etishimiz mumkin. Bunda MDH mamlakatlaridan import ulushi esa 32,7 % ni tashkil etib, 2022- yilning mos davriga nisbatan 6,6 % ga kamaydi. Import tarkibida eng katta ulush, mashinalar va transport asbob-uskunalari (39,2 %), sanoat tovarlari (16,6 %) hamda kimyoviy vositalar va shunga o'xshash mahsulotlar (12,8 %) hisobiga to'g'ri keldi.

Tovarlar importida mashinasozlik mahsulotlari, asosan butlovchi qismlar importi 14,93 mlrd AQSH dollari tashkil etib, 54 % ulish bilan yetakchilik qilmoqda. Birgina Xitoy Xalq Respublikasidan joriy yilda 11 260,1 mln AQSH dollari miqdorida tovar va xizmatlar import qilingan bo'lib, 2022 yildagidan 4832,4 mln AQSH dollariga ko'proq. Joriy yilda Xitoydan olib kelinayotgan uyali telefonlar importini 40% dan oshib, umumiy mobil telefon importidagi ulushi 75,8% dan 91,1% gacha o'sdi.

Mamlakatimizda oziq-ovqat mahsulotlari importi ham tez sur'atlarda o'sganligini ko'rishimiz mumkin. Masalan, 2022 yilda mandarin importi hajmi ham keskin oshib, 63,6 ming tonnaga yetdi, bu 2021-yilga nisbatan 1,8 barobar ko'pdir.

Shuniddek, O‘zbekistonga 2023 yilda 133,5 ming tonna 95,1 mln AQSH dollariga teng banan import qilingan. Bunda katta ulishni Ekvador, Xitoy, Gruziya, Turkiya, Qozog‘iston davlatlari tashkil etadi. [24]

2022 yilda oziq-ovqat mahsulotlariga import bojxona bojining nol stavkasini qo‘llash hamda uning muddatining uzaytirilganligi (2023 y.) ham oziq-ovqat tovarlari importning keskin oshishiga sabab bo‘ldi [25].

Fikrimizcha, mamlakatimizda importning oshishi bir tomondan mamlakatda bu turdagi tovarlar ishlab chiqarish hajmi pastligidan dalolat bersa, ikkinchi tomondan, bu turdagi milliy mahsulotlar ichki bozorlarda raqabotbardoshligi masalasida muammolar mavjudligini ko‘rsatadi. Tashqi savdoda doimiy ravishda salbiy savdo balansining mavjudligi inflatsiyaning oshib ketishiga, milliy valyutaning xorijiy valyutalarga nisbatan qadrsizlanishiga, tashqi qarzning oshib ketishiga olib kelishi mumkin.

O‘z navbatida, xorijiy mamlakatlar tajribasi ko‘rsatishicha, tashqi savdoning salbiy balansini bartaraf etishda importni cheklash har doim ham samara bermaydi. Chunki bu vaziyatda qaysi turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarishini mahalliyashtirish mumkinligini anqilash o‘ta murakkab jarayondir. Bundan tashqari, importning cheklanishi eksportning rivojlanishiga ham salbiy ta‘sir etishi mumkin. Chunki raqabotbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda sifatli hamda arzon homashyo va materallar ham zarur. Milliy ishlab chiqaruvchilar ichki bozorda muqobil yetkazuvchilar topish imkoniyati vujudga kelganda importning zaruriyati cheklovlarsiz yo‘qolishi mumkin. Bundan tashqari, mamlakatimiz sanoatida quyi va quyi-o‘rta texnologiyali korxonalarining ulushi yuqori [26]. Sanoat tarmog‘ining innovatsion rivojlanishida ham import muhim o‘rin tutadi. Nazarimizda, ushbu sharoitda, eksportni rag‘batlantirish, milliy ishlab chiqaruvchilarning yangi bozorlarni egallashi uchun sharoit yaratish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Har bir mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida tashqi savdoning ahamiyati juda yuqori bo‘lib, eksport kabi importning ham iqtisodiy o‘shishga katta ta‘siri mavjud. Tovar va xizmatlar importi mamlakatlarning jahon bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi va boshqa mamlakatlardan zamonaviy innovatsion texnologiyalarni olib kirish imkonini beradi. Buning natijasida milliy ishlab chiqarish tarmog‘ini rivojlanib, sanoat mahsulotlari sifatini oshadi, yangi mahsulotlar yaratiladi. Mamlakatning sanoat tarmog‘i esa yanada kengayadi. Import orqali bir mamlakatga xarid qilingan mahsulotlar va xizmatlar, ichki iqtisodiyotni diversifikatsiya qiladi. Shuningdek, malaka va tajribalar kirib kelishi bilan birga, ko‘plab ish o‘rinlari yaratiladi.

Import mamlakatga eksport tovarlarini ishlab chiqarish uchun zarur bo‘lgan har xil turdagi xom ashyo, texnologiyalar va butlovchi qismlardan foydalanish imkoniyatini yaratadi. Eksportga taklif etilayotgan mahsulotlarning sifati va turlarini yaxshilash imkonini beradi.

Tovar va xizmatlarni importi eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirishni rag‘batlantirish bilan birga, boshqa davlatlar bilan savdo aloqalarini rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratadi. Bunda mamlakatda bozorlarni kengaytirish, eksport o‘shishga hissa qo‘shadigan o‘zaro manfaatli savdo sherikliklarini topish imkoniyati yaratiladi.

Shunday qilib, import eksport o‘shishini rag‘batlantirishda muhim rol o‘ynaydi, chunki ular eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishlarni rivojlantirish uchun resurslar, sifat, texnologiya va imkoniyatlarni ta‘minlaydi.

Shu bilan birga ta‘kidlash joizki, tovar va xizmatlar importning oshishi bir tomondan mamlakatda bu turdagi tovarlar ishlab chiqarish hajmi pastligidan dalolat bersa, ikkinchi tomondan, bu turdagi milliy mahsulotlar ichki bozorlarda raqobatbardoshligi masalasida muammolar mavjudligini ko‘rsatadi. Tashqi savdoda doimiy ravishda salbiy savdo balansining mavjudligi inflatsiyaning oshib ketishiga, milliy valyutaning xorijiy valyutalarga nisbatan qadsizlanishiga, tahqi qarznig oshib ketishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli davlatning tashqi siyosati importni cheklashga emas, balki mamlakatda ishlab chiqarishni rivojlantirishga qaratilmog'i lozim. Ushbu maqsadda milliy ishlab chiqaruvchilar raqobatbardoshligiga salbiy ta‘sir etadigan

omillarni aniqlash, ularni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. “Konvertatsiyani davom ettiramiz desak, eksportni importga nisbatan barqaror ushlab turishimiz kerak” -Prezident / Gazeta.uz [elektron gazeta] URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2024/01/18/conversion/>

2. Инфляцияни жilовлаш ва валюта барқарорлигини таъминлаш экспорт билан чамбарчас боғлиқ» — президент — Ўзбекистон янгиликлари — Газета.uz <https://www.gazeta.uz/uz/2024/03/18/export/>

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-noyabrdagi “Tashqi savdo faoliyatini yanada erkinlashtirish va tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida” gi PQ-3351-son qarori

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tashqi savdo faoliyati ishtirokchilarini qo'llab-quvvatlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida” gi 06.04.2022 yildagi PF-97-son Farmon

5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O'zbekiston Respublikasida tashqi savdo faoliyatini erkinlashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” 31.03.1998 yildagi 137-sonli qarori

6. “O'zbekiston Respublikasida tashqi savdo operatsiyalari monitoringini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida” 14.05.2020 yildagi 283-son qarori

7. Peters G. P., Hertwich E. G. The importance of imports for household environmental impacts //Journal of Industrial Ecology. – 2006. – T. 10. – №. 3. – С. 89-109.

8. Dao M. Q. Determinants of the relative importance of imports in the economy: An empirical assessment //British Journal of Economics, Management & Trade. – 2016. – T. 15. – №. 4. – С. 1-18.

9. Hiemstra S. J. The Importance of Imports as a Source of Food. – 1965.

10. Sawyer W. C., Sprinkle R. L. The demand for imports and exports in the world economy. – Routledge, 2019

11. The rise and fall of import substitution q Douglas A. Irwin Department of Economics, Dartmouth College and NBER, United States

12. Под ред. Кушлина В.И., Волчина Н.А. Государственное регулирование рыночной экономики. -М.: “Экономика”, 2000

13. Калюжнова Н.Я. Конкурентоспособность регионов в условиях глобализации. -М.: ТЕИС, 2003.

14. Trade and growth in developing countries: the role of export composition, import composition and export diversification Carlos A. Carrasco1 · Edgar Demetrio Tovar-García

15. Фуломов С. ва бошқалар. Вақтли қаторларнинг статистик таҳлили ва мавсумий тебранишларни прогнозлаштириш. Фан ва технология, 2016

16. Шарифходжаев Ш.А., Вохидова М.Х. Необходимость улучшения инновационной инфраструктуры в стране – Ташкент: Экономика и финансы, 2018 г., № 5, с. 61-66.

17. Отамуродов, Ш. (2022). Ўзбекистон экспорти диверсификациясининг замонавий муаммолари. Economics and Innovative Technologies, 10(4), 355-364.

18. Mamadjanova, Tuugunoy, and Alibek Normurodov. "Improving the Efficiency of Cultivation and Export of Agricultural Products: In Case Surkhandarya." Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN 2249.0892 (2022).

19. Махмудова Г.Н. Структурные преобразования в условиях модернизации экономики Узбекистана. Молодой ученый. 2018(37):113-8.

20. Сейтмуратов, Р. А. Приоритетные направления модернизации экономики в условиях углубления

экономических реформ: Автореф. дис. на соискание ученой степени докт. экон. наук. — Т.: 2012.

21. Маматов М.А. “Инвестицияларнинг иқтисодий ўсиш сифатига таъсирини оширишнинг назарий асосларини такомиллаштириш” Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати.-Т.2019.

22. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi ochiq ma'lumotlari //(www.stat.uz)

23. <https://www.toshvilstat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/7748-o-zbekistonliklar-2022-yilda-elektromobillar-importiga-69-8-mln-aqsh-dollarisarfлагan>

24. <https://daryo.uz/2024/02/18/ozbekistonga-2023-yilda-1335-ming-tonna-banan-import-qilingan>

25. 2022-yil 31-maydagi “Iste’mol bozorlarida narxlar barqarorligini ta’minlashga va monopoliyaga qarshi choralarning ta’sirchanligini oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” [PF-145-son](#) va 2023-yil 23-martdagi [PF-41-son](#) “Iste’mol bozorlarida narxlar barqarorligini ta’minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni.

26. Otamurodov, S., & Farmonova, M. (2023). SANOAT KORXONALARINING INNOVATSIYON RIVOJLANISHI MUAMMOLARI. Iqtisodiyot va ta’lim, 24(3), 106-112.

Research Science and
Innovation House

